ВІДГУК
офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Рудніченка Євгенія Миколайовича
на дисертаційну роботу Яремчука Ростислава Євгеновича
«Антикорупційні механізми
в системі забезпечення економічної безпеки держави»
подану на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальностями
073 «Менеджмент», 051 «Економіка»

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами.

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю підвищення ефективності забезпечення економічної безпеки держави в умовах зростання внутрішніх і зовнішніх загроз, воєнних викликів, цифрової трансформації економіки та поглиблення євроінтеграційних процесів. Корупція залишається одним із ключових чинників, що послаблює інституційну спроможність держави, знижує результативність публічного управління, стримує інвестиційну активність, сприяє розширенню тіньового сектору економіки та ускладнює досягнення стратегічних цілей сталого розвитку. Водночас сучасні умови потребують переходу від фрагментарних заходів протидії корупції до формування комплексних антикорупційних механізмів, інтегрованих у систему забезпечення економічної безпеки держави. Особливої актуальності набуває розроблення науково обґрунтованих методичних підходів, здатних забезпечити координацію діяльності суб'єктів антикорупційної політики, підвищити ефективність управління корупційними ризиками та зміцнити економічну стійкість держави в умовах повоєнного відновлення й європейської інтеграції.

Дисертація Яремчука Р. Є. є важливим кроком в науковому обґрунтуванні теоретико-методичних положень і розробленні практичних рекомендацій стосовно антикорупційних механізмів в системі забезпечення економічної безпеки держави. Відтак робота є актуальною і має суттєве наукове значення.

Дисертацію виконано згідно з планами наукових досліджень Львівського державного університету внутрішніх справ у межах науково-дослідної роботи

«Економічна безпека соціально-економічних систем: проблеми теорії та практики» (номери державної реєстрації 0121U112498, 2021–2024 рр.; 0124U004437, 2024–2027 рр.), в якій сформовано методичні засади стосовно антикорупційних механізмів в системі економічної безпеки держави.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації і винесені на захист, мають достатній ступінь обґрунтованості. Їх теоретичною й методичною основою є сучасна економічна теорія, наукові дослідження в сфері безпекознавства та практики антикорупційної діяльності. У дисертаційній роботі Яремчука Р. Є. чітко визначено мету, сформульовано завдання, предмет та об’єкт дослідження.

У дисертації автор застосував широкий спектр методів теоретичного та емпіричного дослідження: індукції та дедукції, порівняння і систематизації; діалектичний; аналізу та синтезу; статистично-аналітичний; непараметричні статистичні; анкетування та експертного аналізу; моделювання; функціонального моделювання IDEF0; аналізу ієрархій (MAI); багатокритеріального оцінювання альтернатив; морфологічного аналізу; графічний; абстрактно-логічний.

Структура дисертаційної роботи визначена її метою і є цілісним комплексом послідовних розробок теоретико-методичних підходів і практичних рекомендацій стосовно антикорупційних механізмів в системі забезпечення економічної безпеки держави, що відповідає складній безпековій ситуації та пріоритетності сприйняття результативної антикорупційної діяльності як важливого критерію для надання міжнародної військової та гуманітарної допомоги.

Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційного дослідження апробовані на семи міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, які відбувалися у Львові, Полтаві та Черкасах.

Зміст дисертації послідовно розкриває обрану тему.

У першому розділі «Теоретичні засади формування антикорупційних механізмів в системі забезпечення економічної безпеки держави» досліджено еволюцію категорій «безпека», «економічна безпека» та «економічна безпека держави», уточнено понятійний апарат, обґрунтовано структуру системи економічної безпеки та поглиблено наукові підходи до трактування корупції. Систематизовано обставини виникнення корупції, її наслідки та моделі прояву, узагальнено міжнародний досвід протидії й обґрунтовано доцільність поєднання переваг азійської та скандинавської моделей при формуванні національних антикорупційних механізмів.

У другому розділі «Інформаційна основа забезпечення економічної безпеки держави в умовах посилення корупційних проявів» виконано порівняння відомих підходів до оцінювання економічної безпеки держави. Розроблено теоретико-методичний підхід до оцінювання корупції в Україні, застосування якого повинно сприяти покращенню достовірності інформаційної основи для застосування антикорупційних механізмів. Розроблено методичні засади аналізу взаємозв’язків між причинами та наслідками корупції на основі модифікованого методу аналізу ієрархій.

У третьому розділі «Покращення антикорупційних механізмів в системі забезпечення економічної безпеки держави» запропоновано концепцію багаторівневих антикорупційних механізмів, визначено роль інформаційного забезпечення як інтегруючої підсистеми та змодельовано процес його функціонування із застосуванням методології IDEF0. Розроблено теоретико-практичний підхід до запобігання корупції у приватному секторі на основі комплаєнс-системи, а також методичні засади оцінювання й моніторингу її ефективності із використанням багатокритеріального моделювання.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи полягає в узагальненні й обґрунтуванні науково-теоретичних засад та формуванні методичних і прикладних підходів стосовно антикорупційних механізмів в системі забезпечення економічної безпеки держави.

До основних положень дисертації, які містять певну наукову новизну, варто віднести:

удосконалено:

– теоретико-методичний підхід до оцінювання корупції в Україні, який відрізняється від відомих інтегрованим поєднанням існуючих підходів з метою ліквідації найбільш суттєвих прогалин та обґрунтованою пропозицією збільшення числа груп респондентів в ході проведення соціологічних опитувань та внесенням змін в методику розрахунку інтегрального індексу корупції, що забезпечує покращення достовірності результатів з утворенням необхідної інформаційної основи для кращої цільової орієнтації в застосуванні антикорупційних механізмів та протидії корупції як загрозі для економічної безпеки держави;

– науково-методичні засади оцінювання наслідків корупції для економічної безпеки держави, особливостями яких є побудова графічної моделі причин та наслідків корупції з наступним застосуванням модифікованого методу аналізу ієрархій (MAI), який дозволив встановити взаємозв'язок за трьома рівнями (держава, підприємство, громадянин), що забезпечило високу достовірність та створення інформаційного підґрунтя для ефективного застосування запобіжних заходів в межах антикорупційної діяльності із зменшенням негативного впливу на економічну безпеку держави;

– інформаційне забезпечення антикорупційних механізмів в системі економічної безпеки держави, яке відрізняється від відомих обґрунтуванням засад збирання, узагальнення, опрацювання, аналізування, обміну, задоволення інформаційних потреб, поширення та зберігання інформації відповідно до ієрархічних рівнів (особистий, мікро-, мезо- та макро-) з наступним застосуванням методу IDEF0 для створення й використання багатоканальних вертикальних й горизонтальних інформаційних потоків, що уможливлює ліквідацію інформаційної асиметрії й обмеження «інформаційного шуму» та покращення прозорості виконання завдань суб'єктами антикорупційної діяльності;

– теоретико-практичний підхід до запобігання корупції в приватному секторі, відмінність якого від існуючих полягає в доведенні необхідності та встановленні суті основних складових комплаєнс-системи в умовах кожного підприємства з ціллю зменшення комплаєнс-ризиків та результативного провадження антикорупційної діяльності на мікрорівні, що забезпечує позитивний синергетичний ефект в межах усієї ієрархії, тобто стосовно особистого рівня доброчесності працівника та зменшення загроз для економічної безпеки підприємства та економічної безпеки держави;

– методичні основи оцінювання результативності застосування методів реалізації функцій комплаєнс-системи підприємства з ціллю запобігання корупції в приватному секторі, які вирізняються математичним моделюванням на основі багатокритеріального оцінювання альтернатив, що дають змогу отримати раціональну комбінацію стосовно запобігання й протидії корупції, зважаючи на поточну безпекову ситуацію й характер трансформації цієї загрози під впливом війни й цифровізації;

набули подальшого розвитку:

– понятійний апарат забезпечення економічної безпеки держави, який відмінний встановленням структурно-логічних взаємозв’язків, поясненням взаємообумовлюючого впливу та поглибленням розуміння суті таких базових дефініцій, як «безпека», «економічна безпека», «економічна безпека держави», «загроза» та «економічні національні інтереси», що дозволило створити об’єктивно-логічний базис, у формі впорядкування безпекової ієрархії, функціональної структури, складу суб’єктів й об’єктів та переліку пріоритетних завдань, який відповідає поточному характеру змін безпекового середовища держави;

– соціально-економічне підґрунтя застосування антикорупційних механізмів в ході забезпечення економічної безпеки держави, яке відрізняється комплексним врахуванням історично сформованого в Україні толерантного ставлення до побутової корупції з одночасно міцними підвалинами антикорупційної діяльності на основі громадського контролю, а також

визначальних позицій кращих іноземних практик, які відповідають параметрам «скандинавської» й «азійської» моделі, набутого досвіду активності антикорупційних органів в Україні та встановленого впливу сприяючих й гальмуючих факторів, котрі визначаються як поточною складною безпековою ситуацією, так й змінами у формах прояву самої корупції, що в сукупності дозволило уточнити напрями розвитку антикорупційних механізмів в цілях обмеження впливу корупції як загрози для економічної безпеки держави.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Основні теоретичні положення, результати прикладних досліджень доповідалися, обговорювалися й одержали позитивну оцінку на 7 науково-практичних конференціях.

Положення наукової новизни, пропозиції та висновки дисертації опубліковано у 12 наукових працях, зокрема: 5 публікацій – у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 7 тез доповідей за результатами участі у конференціях. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

Важливість одержаних здобувачем результатів для науки і практики

Дисертаційна робота Яремчука Р. Є. є вагомим внеском у розвиток теорії і практики безпекознавства. Наукова цінність результатів дослідження полягає у розвитку теоретико-методичних засад, які в сукупності сприяють вирішенню важливого наукового завдання, яке полягає в теоретичному обґрунтуванні і розробці методичних підходів стосовно антикорупційних механізмів в системі забезпечення економічної безпеки держави.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що пропозиції та рекомендації, сформульовані як результат дослідження, уможливлюють: оцінювання корупції в Україні; уточнення наслідків корупції для економічної безпеки держави; формування інформаційного забезпечення антикорупційних механізмів; запобігання корупції в приватному секторі на основі поширення

практики застосування комплаєнс-систем; оцінювання результативності застосування методів реалізації функцій комплаєнс-системи підприємства.

Теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші результати наукових досліджень, викладені у дисертації, безпосередньо були враховані в діяльності Головного управління Національної поліції у Львівській області (довідка від 02.09.2026 р.) та АТ «Ідея Банк» (довідка від 31.08.2026 р.).

Наукові розробки та теоретичні узагальнення дисертаційної роботи впроваджені в освітній процес та наукову діяльність, зокрема:

– під час викладання навчальних дисциплін «Основи економічної безпеки», «Економічна безпека», «Ризик-менеджмент», «Тренінг з аналітики і фінансового планування», «Менеджмент безпеки організації», «Комплаєнс-менеджмент в організаціях», «Управління ризиками організацій» та «Система внутрішнього аудиту та контролю в організації» (акт впровадження в освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ від 25.02.2026 р. № 16);

– для проведення подальших наукових досліджень із проблем: розширення категоріального силогізму системи забезпечення економічної безпеки держави; поглиблення теоретичного базису розроблення антикорупційних механізмів; формування соціально-економічного підґрунтя застосування антикорупційних механізмів в ході забезпечення економічної безпеки держави; розроблення теоретико-методичного підходу до оцінювання корупції в Україні; формування науково-методичних засад оцінювання наслідків корупції для економічної безпеки держави; посилення інформаційного забезпечення антикорупційних механізмів у системі економічної безпеки держави; розроблення теоретико-практичного підходу для запобігання корупції в приватному секторі (акт впровадження у наукову діяльність Львівського державного університету внутрішніх справ від 25.02.2026 р. № 4).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретико-методичних підходів і практичних рекомендацій, цілісність та логіку викладу матеріалів, необхідно вказати і на наявність певних дискусійних положень у дисертаційній роботі Яремчука Р. Є.:

1. На с. 31–37 здобувач послідовно розглядає історичні передумови, актуальні в поточному періоді підходи та обґрунтовує власне бачення суті поняття «економічна безпека держави». В авторській позиції простежуються відмінні аспекти від існуючих, але попри це, на нашу думку, доцільно було звернути увагу й на зв'язок економічної безпеки держави з іншими складовими національної безпеки, зокрема воєнною, що простежується у другому розділі дисертаційної роботи.

2. На с. 57–59 дисертант здійснив спробу охарактеризувати «українську» модель корупції, зокрема шляхом виділення й характеристики ключових етапів її формування. Отримані результати заслуговують на увагу, зважаючи, що в подальшому вони застосовані в якості основи покращення антикорупційних механізмів. При цьому додаткового пояснення вимагає різниця авторського бачення між «кумівством» та «непотизмом», оскільки в довідниковій літературі ці терміни визначені як синоніми.

3. У підрозділі 2.1 автор приділив необхідну увагу питанню оцінювання економічної безпеки держави, зокрема з позиції як порівняння відмінних підходів, так і їх практичного застосування щодо України. Зважаючи, що у підрозділі 1.1. було поглиблено зміст поняття «загроза», то доцільно було встановити перелік ключових загроз для економічної безпеки України у різних часових періодах, для прикладу під час COVID-19 та з початку повномасштабної війни, з метою окреслення суттєвості їх впливу.

4. У підрозділі 2.3 дисертант розробив науково-методичні засади оцінювання наслідків корупції для економічної безпеки держави. Імпонує авторський варіант основи моделювання, який передбачає пошук зв'язку між причинами та наслідками на основі їх чіткої деталізації. Разом з тим в роботі

обмежено пояснено засади врахування часового параметра, зважаючи на факт високої динамічності як причин, так і наслідків з наступним застосуванням в системі забезпечення економічної безпеки держави.

5. Отримані в табл. 3.20 (с. 215-216) результати оцінювання альтернативних методів реалізації функцій комплаєнс-системи підприємства за різної ефективності їх застосування заслуговують на увагу з позиції оригінальності визначення та виконання завдання в межах дисертаційного дослідження. При цьому в тексті самої роботи недостатньо чітко визначено об'єкт проведених розрахунків, зокрема в частині спеціалізації та масштабів діяльності.

Вищенаведені зауваження та недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи Яремчука Р. Є.

Відповідність роботи вимогам дисертацій, що подаються на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертаційна робота Яремчука Р. Є. є завершеною кваліфікаційною науковою роботою, у якій концептуально вирішено наукове завдання, яке полягає в теоретичному обґрунтуванні і розробці методичних підходів стосовно антикорупційних механізмів в системі забезпечення економічної безпеки держави. Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджені результатами спостережень. Робота виконана з дотриманням академічної доброчесності.

Таким чином, дисертаційна робота Яремчука Ростислава Євгеновича на тему «Антикорупційні механізми в системі забезпечення економічної безпеки держави» виконана в рамках міждисциплінарної освітньо-наукової програми «Економічна безпека соціально-економічних систем» за спеціальностями 073 «Менеджмент» та 051 «Економіка» і за змістом відповідає її міждисциплінарній області, вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої

освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а сам автор Яремчук Ростислав Євгенович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузях знань: 07 «Управління та адміністрування», 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальностями: 073 «Менеджмент», 051 «Економіка».

Декан факультету управління,
адміністрування та туризму
Хмельницького національного університету
доктор економічних наук, професор Євгеній РУДНІЧЕНКО

Підпис засвідчую:
Проректор з наукової роботи
Хмельницького національного університету Олег СИНЮК